

VON POSTSKA KANNAN.

Av

C. A. OSSBAHR.

Den vackra dryckeskanna, som här avbildas (fig. 1 och 2), har 1909 såsom deposition överlämnats till Nordiska Museet av Westerberga Fromma Stiftelse, en för ätten von Posts kvinnliga medlemmar år 1758 bildad pensionsfond, vars styrelse under senare tid omhändertagat kannan. Med pietetsfull hänsyn till en å densamma ingraverad bestämmelse, vilken även återfinnes i Kristina Margareta von Posts, född Wrangel, testamente av 1779, har ätten såsom fideikommiss betraktat detta minne av en utav dess mest bemärkte söner, generalmajoren Wilhelm Mauritz von Post.

Ur mer än en synpunkt är denna kanna också väl värd att beaktas, och en beskrivning kompletterande avbildningarna torde här vara på sin plats.

Dryckeskanna av silver, invändigt förgylld, 24 cm. hög och 16,5 cm. i genomskärning. Kannan har åttkantigt liv, avslutas upptill i en smal, profilerad bård och övergår nedtill genom en bredare dylik i en låg, likaledes åttkantig fot. Locket, med plan yta, har kanten profilerad i likhet med foten. Lock-knoppen bladformig med maskaron på framsidan. Grepen kraftigt utåtsvängd i kvinnoherm och nedtill avslutad i groteskt huvud. På foten, t. v. om grepen, följande två stämplat,¹ här återgivna i dubbel storlek.

Kannans ornering utgöres i övrigt av å jour infattade medaljer och mynt, de förra anbragta å locket och bottnen, de senare på

¹ Stämplatarna ange guldsmiden Niclas Henning, verksam i Elbing 1642—65, vilket år han avled. Czihac, E. v., Die Edelschmiedekunst in Preussen, Leipzig 1908. T. II, p. 164.

Fig. 1. »Von Postska kannan». Dryckeskanna av silver, förfärdigad i Elbing vid mitten av 1600-talet, tillhör ätten von Post. Höjd 24 cm.

kanterna av lock och fot samt i tre rader på livets åtta sidor. Under det medaljerna äro infattade med åtsidorna utåt, är förhållandet med mynten det motsatta, utom de två riksdalrar, vilka i mittraden omge grepen.

Bruket att med mynt smycka husgeråden har för övrigt gamla anor. Från romartiden känner man exempel härpå, bl. a. i den

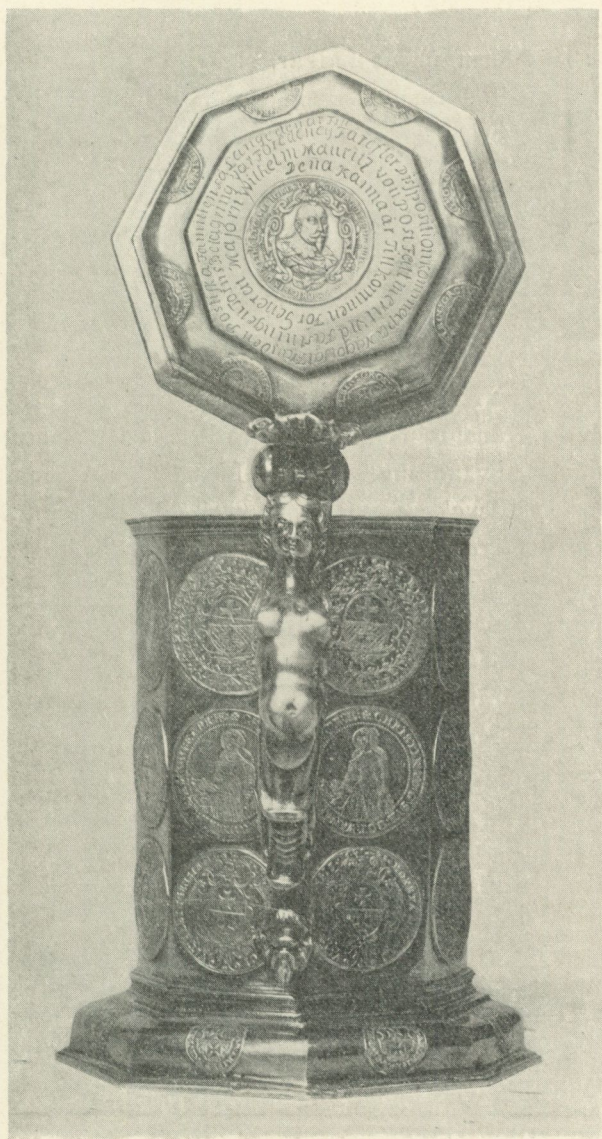

Fig. 2. »Von Postka kannan», med locket uppslaget.

praktfulla medaljong över Marcus Aurelius och Lucius Verus i Brera-samlingen, vilken anses hava tjänstgjort som botten i ett bronskärl; och om man under medeltiden började intressera sig för

fynden av antika mynt, kaméer och intaglier, var det nog till stor del för att med dem pryda kalkar, skålar och bokband etc. Med renässansen spred sig behovet av konstnärligt husgeråd, och därvid fingo även medaljerna och mynten en ökad dekorativ användning. Ett vackert exempel härpå lämnar en förgylld silverskål i Museo Bottacin i Padua, der såväl locket som själva skålen äro täckta av romerska denarer. Under de följande århundradena lät man ej sällan en medalj ersätta den reliefbild, med vilken kannlocken brukade prydas, men även en rikligare myntdekoration möter ofta från denna tid. I härvarande K. Myntkabinett förvaras några medaljer över Innocentius XI, Alexander VIII och Innocentius XII, vilka genom förgylld fränsida och något ovarsam behandling av randen förråda en dylik användning. Statens Historiska Museum hyser den ståtliga svenska dryckeskanna, som med sin rika utstyrsel av medaljer över våra regenter från Gustav II Adolf t. o. m. Karl XI jämte medlemmar av dennes förmyndarstyrelse utgör en verklig apoteos över vår storhetstid. Ännu praktfullare te sig de silverpjäser, en skål och en kanna, vilka, överhöljda med till större delen tyska 1500-tals talrar, 1712 skänktes av staden Altona till generalguvernören greve Mauritz Wellingk och alltsedan gått i arv inom ätten Banér. I bjärt motsats till dessa klenoder stå onekligen de hos oss rätt allmänt förekommande bågare, kåsor och stop av silver eller tenn, vilkas infällda nödmynt ännu vittna om hårda tider. Enhetligheten i deras dekorering ur såväl konstnärlig som historisk synpunkt höjer dock dessa enkla husgeråd ej oväsentligt över de mynt- och medaljprydda guldsmedsarbeten man vanligen påträffar, och samma egenskap är det som åt den von Postska kannan förlänar ett alldeles särskilt värde. De å denna infattade medaljer och mynt utgöras av följande.

Medaljen å locket.

Åtsidan. GUST: ADOLPH₉ · D: G: SUEC: GOT: VAD: R · M ·
PRĪC: FIN: DUX · ETHŌ: ET · CAREL · IGRI · D₉

Konungens bröstbild åt höger i rustning med bred spetskrage och mantel, uppvikt över bröst och axlar i skarpa veck. Där omkring oval kartusch med rullverk, änglahuvud och fruktknippen.

Frånsidan. STANS ACIE : PVGNANS : VINCENS : MORIENS-
QVE TRIVMPHAT

Svärd med spetsen uppåtriktad samt med i parerstången fästa palm- och lagerkvistar; över dess spets en öppen krona, vari 1632. I bakgrunden ett vatten med öar och klippiga stränder. T. v. synes en befäst stad, t. h. några mindre byggnader, och på vattnet ett in-seglade skepp, en skuta och en båt. Över det hela hebreiskt Jehova i strålgjans. På marken t. h. « Silver, präglad. D. 40 mm.¹

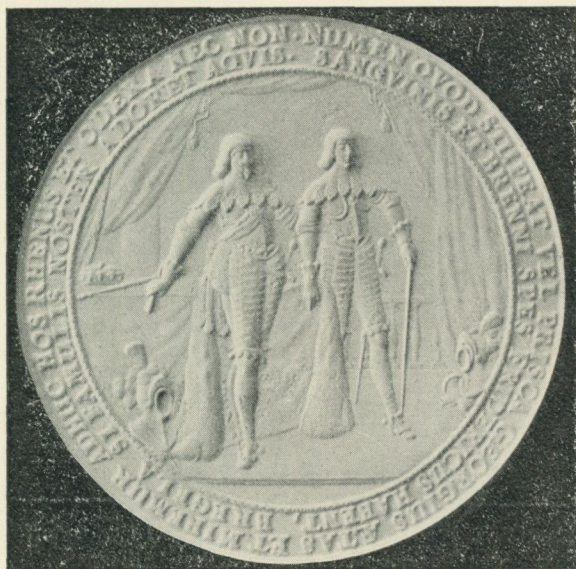

Fig. 3. Medalj av Seb. Dadler 1639 över stilleståndet i Stuhmsdorf 1635, åtsidan; infälld i botten på den von Postska kannan.

Medaljen i botten (fig. 3 och 4).

Åtsidan. Omskrift i tvenne rader. Högra halvan: NUMEN QVOD STUPEAT VEL PRISCA GEORGIUS ÆTAS/SANGVINIS ET BRENNI SPES FRIDERICUS HABENT. Vänstra halvan: ET MIREMUR ADHUC HOS RHENUS ET ODERA NEC NON /

¹ Hildebrand, B. E., Sveriges och Svenska Konungahusets Minnespenningar etc. Stockholm 1874—75. D. I, p. 187, nr 178 a. Medaljen är allmän. Signaturen, som av Hildebrand tolkas K. Rull, tillhörde Ruprecht Niclas Kitzkat, en i Dresden omkring 1615—33 verksam medaljör och myntgravör. Forrer, L., Biographical Dictionary of Medallists, London 1904—16.

BREGELA SI FAMULIS NOSTER ADORET AQVIS. Tvänne män (kurfurst Georg Wilhelm av Brandenburg och hans son Friedrich Wilhelm), båda iförda halvrustning med stor broderad krage, stå invid ett bord, på vilket ligga krona och spira. På golvet plumagerade hjälmar och rustningshandskar. I bakgrunden en balustrad och draperier.

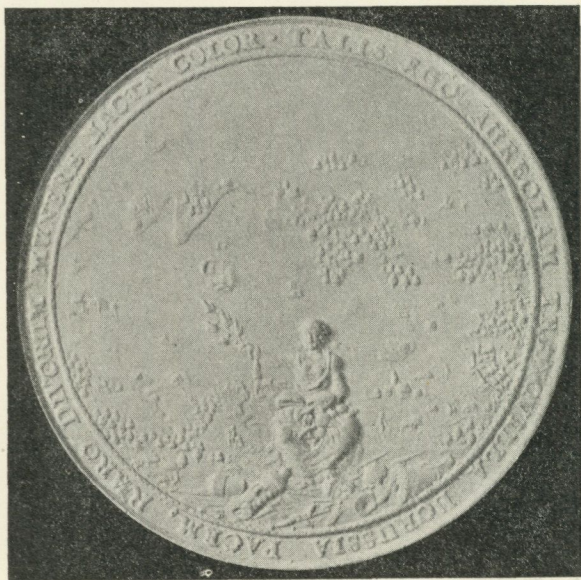

Fig. 4. Medalj av Seb. Dadler 1639 över stilleståndet i Stuhmsdorf 1635, frånsidan; infälld i botten på den von Postska kannan.

Frånsidan. TALIS EGO AUREOLAM TRANQVILLA BORUSSIA PACEM, RARO DIVORUM MUNERE NACTA COLOR.

Utsikt i fågelperspektiv över ett kustlandskap. Större och mindre städer och befästa orter synas samt inströdda små figurer, odlade jorden eller samlade längs stranden; på havet skepp och båtar. I förgrunden sitter en kvinnlig figur (Borussia) med olivkvist i framsträckt hand och med en bok och ett ymnighetshorn i knäet. Vid hennes fötter krigsemlen, varibland två kanonrör, på vilka, å det ena 1639, å det andra S D. Silver, präglad. D. 72 mm.¹

¹ Schaumünzen des Hauses Hohenzollern (J. Menadier), Berlin 1901, nr 125. Bahrfeldt, E., Die Münzen- und Medaillen-Sammlung in der Marienburg, Danzig 1901—16.

Mynten äro, med undantag av tvenne Kristina-riksdalar, präglade i Elbing, vars vapen — delad sköld, i övre fältet ett svävande silverkors på rött, i undre ett liknande rött på silver — de bära på den utåtvända fränsidan, något som åt denna dekoration givit den lika effektfulla som enhetliga verkan jag ovan påpekat. De mindre mynten, sexton till antalet, av vilka åtta på locket och åtta på foten, äro s. k. Dreigröschchen präglade åren 1536, 1539 och 1540 under Sigismund I av Polen. Då de endast uppvisa smärre olikheter sins emellan, och dessutom några genom infattningen blivit omöjliga att bestämma, torde jag kunna inskränka mig till att beskriva den av år 1536, varvid dock är att märka, att exemplaren av 1540 sakna fränsidans initialer E I.

Åts. Sexradig inskrift. · III : / SIGIS : I : REX / POLONIE / DO : TOCIVS / PRVSSIE / · 1536.

Fräns. : GROSS · AR · TRIPLEX · CIVIT · ELBIN.

Elbings vapen mellan E I, och däröver en femflikig blomma.¹

De större mynten, infattade å kannans liv i tre rader med åtta i varje rad, utgöras av riks-dalar och talrar av tre olika typer, tillsammans tjugofyra st. Den nedersta raden innehåller åtta Gustav II Adolf-riksdalar, den mellersta sex dylika och två Kristina-riksdalar, samt den översta åtta Wladislaw IV-talrar.

B. I, nr 1536. Dubbelradiga medaljomskrifter äro i regeln avsedda att läsas i sammanhängande yttre och inre rad. De två disticha, varav åtsidans omskrift består, upptaga emellertid här var sin halva av medaljen, något som ej genom skiljetecken, större mellanrum eller dylikt angivits av gravören. Egendomligt nog har detta ej heller iakttagits i de arbeten, där inskriften återgivits. Undantag härifrån utgöra dock ett par äldre verk, näml. Seyler, G. D., *Leben und Thaten Friedrich Wilhelm des Grossen* — — — mit Medaillen und Münzen erläutert, Leipzig und Franckfurt (u. ä.) samt Oelrichs, C. C., *Cabinet des Medailles de l'Electorat de Brandebourg* — — Berlin, 1778. Signaturen tillhörde Sebastian Dadler. Född i Strassburg 1586, var denne verksam i Augsburg omkring 1619, i Dresden 1621--30 och sedermera i Nürnberg, Berlin och Hamburg, där han avled 1657. Förre, o. a. a. Dadlers större medaljer äro, i ursprungliga, präglade exemplar, ej allmänna, och särskilt anges denna medalj vara sällan förekommande, då stamparna sägas tidigt hava brustit (Seyler och Oelrichs, o. a. a.). Här ifrågavarande medalj, liksom ett exemplar i K. Myntkabinetet, uppvisar stamp-skada å fränsidan.

¹ Bahrfeldt, E., o. a. a. B. VI, nr 9216. Initialerna E I på en del årgångar av dessa mynt äro ej med säkerhet tolkade. Myntmästarens namn var Jost Ludwig Decius, och har man gissat på ELBINGA IUSTUS eller, då detta synes föga sannolikt, ELBINGÆ INCISUS.

Gustav II Adolf-riksdalern.

Åts. GUSTAVUS : ADOLPHUS : D : G : SVEC : GOTH : VAN :
 REX : M : D : F.

Svenska riksvapnet under kungl. krona uppburet av lejon samt stående på rikt utsirat postament, över vilket (i minimala typer) 1628.

Fråns. MONETA : NOVA : CIVIT : ELBINGENSIS + 16 · 28 · +

Elbings vapen i rik kartusch med upptill ett änglahuvud och nedtill märket ♣.¹

Kristina-riksdalern, s. k. Salvator-riksdaler.

Åts. CHRISTINA · D : G : SVE : GOT : WAN : Q : DES : REG :
 ET · PR : H :

Drottningen stående i halvfigur invid ett bord, varå regalierna.

Fråns. SALVATOR · MUNDI · SALVA · NOS · M : DC : XXXIX.

Frälsaren höljd i mantel stående med världsgloben i vänster hand och den högra lyft till välsignelse. T. h. Svea-, Göta- och Vasasköldarna under gemensam krona.²

¹ Oldenburg, J. F. H., Beskrifning öfver J. F. H. Oldenburgs samling af svenska, svenska besittningarnes och Landtgreffen Fredriks — — — mynt, Stockholm 1883, nr 907. Bahrfeldt, E., o. a. a. B. VI, nr 9300. Gustav Adolf förlänade Elbing 1627 full mynt-rätt, vilken staden förut endast tillfälligtvis och i inskränkt mån innehåft, och följande år präglades denna taler jämte dubbel-, halv- och fjärdedelstalar. Myntmästarmärket är ej med säkerhet identifierat. Det förekommer endast detta år och uppvisar smärre olikheter med ett annat, som samtidigt och några följande år användes utav förpaktaren av Elbing-myntet Marcus Philipssohn (o. a. a. p. 71). Denna taler är tämligen sällsynt.

² Oldenburg, o. a. a. nr 992. Under drottning Kristina präglades endast mindre silvermynt, »Dreipölker» och »Schillinge» i Elbing (Bahrfeldt, o. a. a. B. VI, p. 96), och har man för att representera hennes tid valt en från stockholmsmyntet utgången riksdaler. Denna, som f. ö. är allmän, tillhör en för Sverige egendomlig typ, Salvator-riksdalern, vilken (med något olika bild och omskriften OMNIS : POTESTAS : A : DEO) första gången framträder med Gustav Vasas Västerås-prägling av 1540. Sedan utgävos liknande riksdalrar ånyo olika år under samme konung (med omskriften SALVATOR MVNDI ADIVVA NOS), under Johan III och Karl IX, varjämte alla Gustav II Adolfs och Kristinas i Sverige präglade riksdalrar äro av denna typ. Med drottning Kristina försvinner den ur vår myntserie. Något senare än Salvator-riksdalerns första uppträdande i Sverige lät Albrekt VII av Mecklenburg, 1542, prägla talrar med nästan identisk Kristus-bild och omskriften SALVVM FAC POPVLVM TVVM DOM. Även förekommer frälsarens bröstbild med inskriften SALVATOR MVNDI eller SALVA NOS på några guld-scudi och mezzo-grossi i Påvestaten under Sixtus V och Paul V, varjämte staden Wien på 1630—40-talet slog Salvator-talrar (även de med enbart bröstbilden och inskr. SALVATOR MUNDI), men som konstant mynttyp torde, som sagt, Salvator-riksdalern vara en speciellt svensk egendomlighet.

Wladislaw IV-talern, s. k. Stuhmsdorfer Friedenstaler.

Åts. · VLADISL:IV:D G:REX:P:M:D:L:R S:PR:MA:
SA:LI:N·N·S EC:GO:VA·H:REX.

Wladislaws bröstbild åt h., i rustning med stor spetskrage och Gyllene Skinnets kedja.

Fråns. ELBINGA · INTER · ARMA · SERVATA · 1635.

Elbings vapen i rik kartusch inom lagerkrans. På sidorna om vapnets undre fält I I, under detsamma (med minimala siffror) 3 6.¹

Då samtliga mynt, med undantag av Kristina-riksdalern, utgått från Elbing, ligger ju den tanken nära till hands, att även de båda medaljerna skulle på ett eller annat sätt haft särskild betydelse för denna stad. Vad då först medaljen å locket beträffar, är den slagen över Gustav II Adolfs hjälteodöd vid Lützen, och någon direkt anledning välja just denna minnespenning förelåg knappast i detta fall, så framt man ej å fransidan trott sig se Pillau, i vars närhet konungen landsteg 1626, och efter vars intagande han besatte Elbing. Alldeles frånsatt, att gravören med sagda bild förmodligen velat häntyda på Gustav Adolfs landstigning på ön Ruden utanför Wolgast 1631, har väl huvudsaken varit att erhålla en god bild av den konung, som inledde den svenska perioden i stadens historia. I närmare sammanhang med Elbing står emellertid den större, i botten infattade medaljen. Dess syfte är dock ej utan vidare klart. Ovannämnda testamente av Kristina Margareta von Post lämnar en kort beskrivning på kannan, och där säges denna medalj avse »den Oliviske freden», d. v. s. den fred som slöts 1660 i Oliva kloster vid Danzig mellan Sverige och Polen samt dess bundsförvanter kejsaren och kurfursten av Brandenburg. Redan det å medaljen anbragta årtalet 1639 gör ju detta omöjligt (förresten å härvarande exemplar så otydligt, att det lätt kunnat förbises), och

¹ Bahrfeldt, o. a. a., B. VI, nr 9459. Denna taler präglades av staden Elbing 1636, men försågs även med årtalet 1635 för att erinra om vapenstillståndet i Stuhmsdorf sagda år, varvid Sverige förband sig utrymma Elbing jämte det övriga Preussen. Den går därför vanligen under benämningen Stuhmsdorfer Friedenstaler. Initialerna I I ange Jakob Jakobsohn, som vid denna tid förpaktade myntet. Talern är, ehuru känd i ett par varianter, mycket sällsynt och representerar ensam myntpräglingen i Elbing under Wladislaw IV.

dessutom måste en medalj, som förhärliigar de båda Brandenburgarna, avse en för dem lyckligare tilldragelse än en fred, som tjugo år efter Georg Wilhelms död åtminstone för tillfället omintetgjorde varje förhoppning om besittning av Pommern. Inskrifterna, avfattade på tidens dåliga latin, äro emellertid mera högrärande än egentligen upplysande. Åtsidans torde kunna återges på följande sätt: Ett majestät som själva forntiden månne häpna över hava Georg samt ättens och Brandenburgs hopp Friedrich — Skulle vi väl då förundra oss, om Rhen och Oder och vår Pregel dyrkade dessa med underdåniga vatten.

Frånsidans skulle lyda: Så blomstrar jag, det nu lugna Preussen, som genom gudarnes sällsynta gåva fått den gyllene freden.

De numismatici, som på senare tid beskrivit denna medalj, J. Menadier och E. Bahrfeldt, säga den vara slagen, Menadier »auf den Waffenstillstand in Preussen 1634», Bahrfeldt »auf den Besuch des Kurfürsten und des Kronprinzen (bör vara Kurprinzen) in Preussen 1639».¹ Något vapenstillstånd i Preussen 1634 torde ej vara mera allmänt känt, men de båda furstarnas besök därstädes 1639 sträckte sig över större delen av ifrågavarande år, då sven-skarnas trupprörelser ej ansågos lämna kurfursten någon säker fristad i Brandenburg. Att minnespenningen syftar på Preussen är ju emellertid båda författarna ense om, och frånsidans inskrift är i detta hänseende tydlig nog. Förresten är landskapsbilden tämligen exakt med konturerna av Das Frische Haff och med av huskomplex och fort markerade städer och borgar, vilka (av Menadier) identifieras med Fischhausen, Pillau, Königsberg, Balga och Brandenburg. I jämförelse med kurfurstendömet och de Jylichska arvländerna kunde ju Preussen år 1639 kallas »det lugna», men även om »vår Pregel» sålunda då haft skäl hylla furstehuset, var tillfället ej särskilt väl valt beträffande Oder och Rhen. Och inte ens med förhållandena i Preussen synes mig medaljen riktigt stämma. Gravören har, säger Bahrfeldt, framställt Das Frische Haff »von Schiffsfahrzeugen belebt»,

¹ För denna sin åsikt har Bahrfeldt stöd hos flera tidigare författare, bl. a. den ovan omnämnde Oelrichs. Av en, Seyler, o. a. a., förlägges besöket till 1638 på grund av oriktig läsning av årtalet.

varvid dock är att märka, att genom Polens anspråk på upptagande av tull i Pillau skeppsfarten det året var synnerligen inskränkt. Någon avgörande betydelse för medaljens syfte kan ej heller tillmätas det i minimala siffror utan sammanhang med omskriften anbragta året 1639. Minnespenningar äro naturligen ofta utförda rätt mycket senare än de tilldragelser de skildra; så är t. ex. samme Dadlers praktmedalj över Gustav II Adolfs död daterad 1634, och hans medalj över Wladislaw IV:s kröning 1633 bär året 1639. Jag tror därför, att man får söka en annan anledning till denna medalj än furstebesöket i Preussen sagda år, och då Menadier nämner ett vapenstillestånd, är han nog på rätt väg, om man endast förlägger detta till 1635.¹ Redan de »Stuhmsdorfer Friedenstaler», vi sett pryda kannan, syfta härpå, och även om de direkta kontrahenterna härvid voro Sverige och Preussens länsherre Polen, gällde detta fördrag ej minst Preussen själv. Vid ifrågavarande på 26 år i Stuhmsdorf slutna stillestånd var Georg Wilhelm ej blott mediatör jämte Frankrike, England och de Förenade Nederländerna, utan han hade själv tagit initiativet därtill, och främst av allt hela hans polska län befriades från svenskarna, vilka skulle utrymma alla befästa orter, varvid Pillau, Elbing m. m. återlämnades, det förstnämnda t. o. m. direkt till kurfursten med förbigående av Polen. Jag föreställer mig, att härpå syftar medaljen, och det kan väl tänkas, att en minnespenning, som från brandenburgsk synpunkt avsåg detta stillestånd, ej har ett ord att säga om de fördragsslutande parterna. Man kunde dock väntat sig att finna namnet Stuhmsdorf utsatt, men det saknas ej exempel på andra fredsmedaljer, som i detta avseende äro lika tystlåtna. En dylik, upptagen även i vår numismatiska litteratur,² såsom åsyftande just detta stillestånd jämte de freder Polen vid denna tid slöt med Ryssland och Turkiet, bär visserligen jämte Dadlers signatur även tillverkningsåret 1636, men saknar i övrigt såväl data som ortsnamn. Och en av samme gravör

¹ Ett tryckfel anser jag mig ej kunna förutsätta, då dels flera mindre betydande dylika äro för rättelse angivna i det noggranna arbetet, dels författaren säkerligen utsatt den sedvanliga benämningen »Stuhmsdorferstilleståndet», om detta varit avsett.

² Hildebrand, o. a. a. I, p. 256, nr 6.

påbörjad, men först av J. Höhn avslutad medalj, som allt ifrån van Loons tid,¹ till våra dagar ansetts gälla freden i Münster 1648 mellan Spanien och de Förenade Nederländerna, har, vid granskning av den å fransidan förekommande stadsbilden, befunnits avse freden i Oliva.

Genom de å kannan anbragta guldsmedsstämplarna visar sig denna (se not sid. 29), vara tillverkad i Elbing mellan 1642 och 1665. Om den direkt förfärdigats för upptagande av dessa medaljer och mynt, lämnar jag osagt. De största mynten, Wladislaw-talrarna, rymmas med nöd å fälten; men å andra sidan hade man väl knappast valt en så oproportionerligt stor och kraftig grepe, om denna ej i den något tunga myntdekoreringsen haft en erforderlig motvikt. Av mynten att döma tyckes den vara utförd före 1651, då Johan Kasimir åter lät prägla talrar i Elbing, vilka man troligen använt, om de varit tillgängliga, eller åtminstone före 1656, då Karl X där slog s. k. Orter (fjärdedelstalrar). Bortser man nämligen från småmynten, vilka lätt kunnat ersättas med liknande Elbings-präglingar under Gustav II Adolf eller Kristina, har ju kannans hela numismatiska utstyrsel ett mer eller mindre svenskt inslag, som svårigen kan vara tillfälligt. I svensk ägo kom den likvisst långt senare, och härom upplyser den inskrift, som i tre rader, med början inifrån, ingraverats runt medaljen på locket: Deña kanna är Tillkommen För General Majorn Wilhem Mauritz von Post Fältmerit vid Fästningen Torn Belägring var Före den ej Får efter Disposition komma på Något Sät Från den Postiska Familien så Länge den är Till.

Till denna inskrift ansluter sig ett på lock-knoppen på ömse sidor om ett inpunsat monogram (fig. 5) graverat årtal 1703.

Vad inskriften beträffar, kan den ej vara tillkommen före 1722, då von Post d. 14 mars erhöll den generalmajorsgrad som här tillägges honom. Wilhelm Mauritz von Post var född 1668,² blev

¹ Loon, G. van, *Histoire Métallique des Pays-Bas*, La Haye 1732—37, T. II, p. 304, Pax in nummis (Collection Le Maistre), Amsterdam 1913, nr 103 etc. Hutten-Czapski, E., *Catalogue de la collection des médailles et monnaies polonaises*. St Pétersbourg-Cracovie, V. I—IV, 1871—91, nr 2151, upptager den emellertid som slagen av staden Danzig över freden i Oliva.

² För här lämnade biografiska data står jag i förbindelse till kapten Ernst von Post, som även meddelat, att de längre fram återopade släktanteckningarna i original förvaras såsom deposition i läst skrin i Riksarkivet.

kapten vid artilleriet 1701, deltog som sådan i Thorns belägring 1703 och nämndes till överstelöjtnant efter stadens kapitulation d. 2 okt. s. å. Under krigets fortgång vet man att han deltog i belägringen av Poltava 1709, tillfångatogs jämte resten av armén vid Perevolotjna 1 juli s. å. och fördes till Tula, där han kvarhölls till efter fredsslutet i Nystad 10 sept. 1721. Kort därefter, d. 14 nov., utnämndes han till överste och återkom till hemmet, Årby, d. 11 maj 1722, efter att redan d. 14 mars befordrats till generalmajor samt avled d. 7 febr. 1727. Om arten av den »fältmerit» vid Thorns belägring, som belönades med kannan, tyckes någon samtida relation ej vara i behåll. Von Posts utnämning till överstelöjtnant straxt efter stadens intagande vittnar om, att han där utmärkt sig, och kan han naturligen redan då tänkas ha erhållit denna hedersgåva av konungen. Det saknas nämligen ej exempel på, att Karl XII utdelat fientligt byte, särskilt kyrksilver, under polska fälttåget, och en dylik gåva, en kalk i Borås stadskyrka, ställes i inskriften i förbindelse just med Thorns erövring. Någon plundring av staden ägde visserligen ej rum, men däremot lät konungen lägga beslag på en mängd silver och andra dyrbarheter, för vilka den kringboende adeln sökt skydd inom Thorns murar. Kyrkkärlen kunde dessutom mer än väl förskriva sig från tidigare plundringar i det egentliga Polen och ej minst Galizien, och vad dryckeskannan beträffar, kan den kommit i svenska händer i dess hemstad Elbing, som konungen skyndade besätta omedelbart efter Thorns fall. Emot antagandet att den redan vid detta tillfälle överlämnats till von Post tyckes dock strida en, låt vara sen, tradition, enligt vilken han först efter hemkomsten till fosterlandet skulle erhållit denna hedersgåva. I ännu bevarade anteckningar, vilka publicerats 1862 under titel »En gammal Carolins återkomst till hemmet ur fångenskapen» ha såväl von Posts maka Edla Christiana Rosenstierna som ock hans sondotters dotter Christiana Margaretha Silfverstedt upptecknat märkligare till-

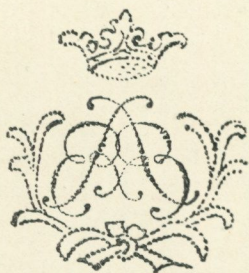

Fig. 5. Edla Christiana Rosenstiernas monogram å den von Postska kannan.

dragelser inom släkten. På tal om von Posts återkomst ur fångenskapen skriver därvid den senare: »Sedan for Posten till Stockholm där han fick den Stora Silfverkannen och gradvis upphöjdes till General-Major». Oriktiga data (ifrågavarande tilldragelse förlägges till mars månad 1735 etc.) öka ej tillförlitligheten av denna förmodligen endast på hörsägnen grundade uppgift, om den än i viss mening kan ha fog för sig. Det kan ju nämligen tänkas, att kannan med annat byte blivit hemsänd till Sverige, innan krigslyckan vände sig, och att den förvarats i Stockholm, tills ägaren blev i tillfälle själv avhämta den. Att han skulle kunnat medföra den i fångenskapen och sedermera under hemfärden, som enligt traditionen anträddes till fots över Torneå, är föga troligt.

I den ovannämnda publikationen lämnas dessutom en alldeles ny version av kannans åtkomst, som för kuriositetens skull kan anföras. Bland de där införda anteckningarna av Edla Christiana Rosenstierna förekommer följande: »1709 d:22 majj blef min Kiära man fången vid Pultafva då Carl XII häst blef skuten red Han fram med sin lämnade den till Konungens behof och blef fången mig till en hjertans Stor Sorg och bedröfvelse. Den högste Guden förlössa honom ur sit fångenskap och gif oss tålamod i all vår bedröfvelse.» Härtill har utgivaren fogat en not: »En stor silfverkanna förvaras ännu inom familjen. En kunglig gåfva, gifven till minne af dagen». Om utgivaren ägt kännedom om kannans inskrift, hade han förmodligen omnämnt den eller möjligen utelämnat noten, och även anteckningen av von Posts maka, nedskriven medan mannen ännu befann sig i fångenskapen, vittnar väl endast om, hur lätt en mytbildning uppstår även bland dem, som stått skildrade personer och händelser nära. Under slaget vid Poltava lät Karl XII, som av ett skottsår i vänstra foten var förhindrad att sitta till häst, föra sig omkring på en hästbår, och det var bevisligen på överste Johan Gierttas häst som konungen slutligen upplyftes för att föras ur striden. Om konungen, sedan även denna häst blivit skjuten, kom undan på sin egen gamle »Brandklippare» eller på en häst tillhörig gardesmajoren Wolffelt, tyckes vara ovisst, men von Post var nog ej behjälplig därmed. Förmodligen var han bunden vid stadens belägring,

som ej uppgavs under slaget, och i detta kom för övrigt det svenska artilleriet ej till användning på grund av ammunitionsbrist. Von Post tillfångatogs, som vi sett, ej heller vid Poltava utan först då spillrorna av svenska armén gävo sig vid Dnjepr.

I alla händelser tyckes denna anteckning ej kunna minska trovärdigheten av kannans inskrift, ehuru denna sannolikt är av relativt sent dato. Vi hava sett, att den ej kan vara tillkommen före 1722, och troligen förskriver den sig ej ens från von Posts livstid. Det sid. 41 återgivna monogrammet låter upplösa sig i hans makas initialer E(dla) C(hristiana) R(osenstierna), och har förmodligen först blivit anbragt, när kannan vid arvskifte efter mannen kom i hennes ägo. Då årtalet, som hör till lockets inskrift, avdelats på ömse sidor om detta monogram, måste inskriften ju vara senare än monogrammet. Kanske har den först tillkommit i samband med Kristina Margareta Wrangels ovannämnda testamente, enligt vilket kannan skulle, såsom orden falla, »utom lott och byte» gå i arv »arfvinge efter arfwinge på den efter mig tillkommande manliga Postiska Famille».